

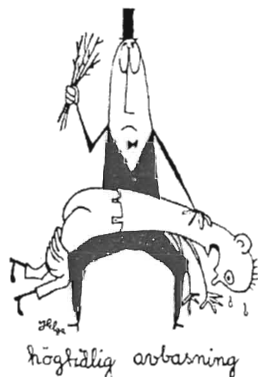
Förnya inflationsdebatten!

Vissa tecken tyder på att debatten om inflationen och det fallande penningvärdet så småningom kommer att bli mer nyanserad. Det är kanske på tiden. Sedan länge är det väl känt att en inflationistisk utveckling *kan* ha vissa fördelar. Men det har inte varit opportunt att prata om det och det är det antagligen inte riktigt ännu. Den som vågar andas om dessa fördelar blir vanligen högtidligt avbasad, inte bara för bristande insikter, dumhet eller något sådant, utan också för blasfemi.

Den engelske ekonomen W. A. Lewis skrev för något år sedan en bok i tillväxtekonomi. Han lät därvid undslippa sig att inflation under vissa förutsättningar kan antas gynna ett underutvecklat lands expansion. Lewis blev släpad inför domstol (*The Economist*), berömd för att han skrivit en bra, ja, utmärkt bok, men avhyvlat för sitt lättsinniga tänkande i inflationsfrågor. LO-sekreteraren Per Holmberg — en man som *Den ekonomiska sidan* inte alltid kan citera utan kraftiga invändningar — har nu haft djärvheten fråga om vi egentligen gjort klart för oss huruvida den måttliga inflationens nackdelar överväger dess (eventuella) fördelar. Holmberg blev i princip skjuten på fläcken. Det var, antog en kritiker, »oskulden» som hade talat.

Så som Holmberg får man nämligen inte yttra sig. Inflationen är ett ont och onda ting vill vi inte se ibland oss. Finansminister Sträng lät som bekant nyligen sex professorer hopskriva en bok om inflationsproblemen. Han var inte intresserad av att få veta vad inflation är för något och vilka verkningar, positiva och/eller negativa, den processen kan tänkas ha. Han ville prompt avskaffa otyget, han önskade få »Receipt mot inflation». Resultatet blev, som tidigare påpekats i dessa spalter, en mycket stimulerande publikation som är värd en vid läsekrets. Emellertid: finansministern hade under en kort men lycklig period tillgång till några internationellt ryktbara ekonomers arbetskraft; borde han då inte i *första hand* ha försökt använda dessa herrar till att diskutera inflationens verkningar, till att utöka vårt *vetande* på området?

Vår kunskap om inflationens verkningar är nämligen sorgligt otillräcklig. Ännu så länge kan man göra lycka med argument som, för att citera en tentand i ekonomi, »kan liknas vid såpbubblor, som man bara behöver känna på pulsen för att upptäcka på vilka svaga ben de står».

högtidlig avbasning

Låt oss något bese ett par av de vanligaste argumenten mot inflation. Det påpekas ofta att inflation innebär förmögenhetsomfördelning: låntagarna vinner på långivarnas bekostnad, och det är en svår orättvisa. Det argumentet kan, som exempelvis i Erik Lindahls nyligen utgivna »Spelet om penningvärdet», skärpas till genom ett räkneexempel. Lindahl utgår från att penningfordringarna inom

landet 1952 uppgick till ungefär 50 miljarder, och vidare från att penningvärdet sjunkit med fyra procent årligen under den senaste tioårsperioden. Förmögenhetsöverföringen från borgenärer till gäldenärer blir då ungefär två miljarder per år, i 1952 års penningvärde.

Här har vi alltså ett mått på orättvisan: två miljarder per år! Mot detta kan naturligtvis en banal invändning riktas. Människan är som vi vet en komplicerad varelse, i många fall är hon *både* låntagare *och* långgivare. I vilken utsträckning lagen om gungorna och karusellen är tillämplig i detta sammanhang vet vi emellertid inte och vi kan följaktligen inte heller ha någon bestämd uppfattning om orättvisans storlek. Argumentet förlorar härigenom väsentligt i intresse och bör inte utan vidare hälsas med vördnad. Här behövs, som bland andra Anders Östlind framhållit (*TCO-tidningen* 55: 21), utredningar. På basis av dessa kan vi sedan argumentera.

Ett annat argument, i den populära debatten ofta framfört utan reservationer, är att stabilt penningvärde ökar det personliga sparandet. Förlorar jag fyra öre per år på min insatta krona så sparar jag antingen inte alls eller också mindre än jag skulle göra vid fast penningvärde. Argumentet bygger *för det första* på att folk verkligen är medvetna om penningvärdets utveckling, *för det andra* på att rationellt handlande »economic men» fortfarande, efter alla dessa år, finns mitt ibland oss i hundratusental och *för det tredje* på att sparande är ett lockande alternativ i det av förtjusande konsumtionsvaror fyllda välfärdssamhället, ett samhälle där det inte längre är nödvändigt att på eget initiativ lägga undan pengar för en regnig dag.

Dessa tre förutsättningar är mycket diskutabla, särskilt de två sista. Det kan tilläggas att man i amerikanska intervjuundersökningar inte kunnat konstatera att förväntningar om prisutvecklingen påverkar sparandet (George Katona: *Psychological Analysis of Economic Behavior*).

Med Holmbergs dystra öde i livligt minne bör det understrykas att det här *inte* sagts att inflation är ett önskvärt tillstånd. Vad som hänt är att jag i syfte att bli bättre upplyst velat ifrågasätta några av de vanligaste — men möjligen inte de bästa — argumenten mot inflation. Kritikens resultat har närmast blivit det gamla vanliga: vi vet ingenting eller i varje fall mycket litet.

Slutsatsen kan synas mager och kritiken sålunda onödig. Men *om* den slutsatsen är riktig är den i själva verket väsentlig och det av följande skäl: Den svenska ekonomin präglas f.n. av stagnationstendenser. Mycket talar för att vändningen neråt till stor del förorsakats av den skärpta ekonomiska politiken. Politiken har skärpts för att hämma inflationen. Man har alltså utgått från att inflation är ett ont. Men *om* vi egentligen inte vet hur inflationen verkar och vi inte med säkerhet kan säga att nackdelarna överväger fördelarna, då har vi tydligen handlat förhastat när vi slog på bromsarna så hårt. Slutsatsen skulle i så fall bli att den ekonomiska politiken snabbt bör revideras. Närmast till hands ligger då troligen åtgärder som syftar till att öka näringslivets investeringar. ●
(Red. Ortmarks debattinlägg bemöts i aprilnumret.)

Input-outputanalys

I novembernumret av *Industria* behandlades ett av framstegen på nationalräkenskapsens område under efterkrigstiden, nämligen den »finansiella nationalbokföringen», dvs. Morris Copelands »flow of funds»-beräkningar. Samtidigt hotades med att Den ekonomiska sidan så småningom skulle återkomma till den nationalräkenskap som ryssfödde Wassily W. Leontief bär på sitt samvete, den med det lite näpna namnet, »input-output». Stunden är nu kommen.

Ett flertal personer som velat belysa de ekonomiska sammanhangen har för det ändamålet konstruerat vad som med en vacker term kallas interdependenssystem. Under det långa ordet döljer sig den enkla tanken att allt sammanhänger med allt. Man kan inte företa ett ingrepp på en punkt och sedan vänta att ekonomin i övrigt kommer att vara oförändrad. Vad händer t.ex. i olika delar av ekonomin om man ökar bostadsproduktionen till 65 000 lägenheter per år? Att det händer något står klart för alla, men vad som händer är osäkert. Mindre osäkert blir det om man har tillgång till ett input-outputmaterial.

Leontief vistas i USA, i nära kontakt med matematikmaskiner och långhåriga ekvationer. Hans första input-outputtablå publicerades i början av 1940-talet och avser förhållandena i den amerikanska ekonomin 1929. Men det är först under efterkrigstiden som den internationella diskussionen kring dessa problem och arbetet med tablåerna skjutit fart. Leontief har publicerat fler tablåer, och även i England, Holland och kanske framför allt Norge har aktiviteten varit hög.¹ Några svenska undersökningar har ännu inte publicerats. Under våren kommer Roland Artle vid Företagsekonomiska forskningsinstitutet dock att publicera en input-outputstudie rörande Stockholms problem och utveckling och ett annat större projekt är på planeringsstadiet. Vi bör därför om möjligt försöka begripa vad det här kan vara fråga om.

I denna nationalräkenskap har termerna efterfrågan och utbud ersatts med begreppen input och output. Input är alla de varor och tjänster som företag och hushåll tar emot från olika sektorer i ekonomin; begreppet motsva-

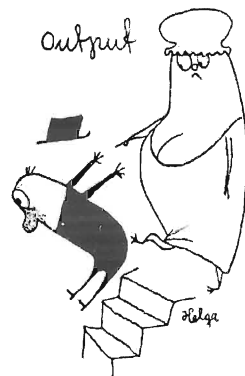
¹ Norrmannen Ragnar Frisch har lämnat viktiga bidrag till input-outputanalysen. Somliga anser att han bör nämnas bredvid Leontief.

rar alltså de totala utgifterna. Output motsvarar inkomsterna, dvs. det är strömmen av varor och tjänster från företag och hushåll. Ett företags output går ju vanligen inte till en enda köpare, utan det fördelas på många olika företag och/eller hushåll i ekonomin. Hos köparna kommer det första företagets output att bli en del av input. Just här ligger interdependensen, det inbördes beroendet: alla köper så att säga av alla och säljer till alla.

Av praktiska skäl kan man naturligtvis inte ta med alla företag och hushåll i en tablå utan man måste, som i nedanstående tabell, dela upp ekonomin i sektorer. Tabellen är en åldring som omfattar endast tio sektorer och den är av bl.a. det skälet ingalunda representativ för input-outputanalysens nuvarande raffinemang. Roland Artles tablå kommer t.ex. att omfatta 85 sektorer och den amerikanska tablå för 1947 upptar ungefär 500 sektorer.

Men tabellen nedan illustrerar det inbördes beroendet. Läser man tabellen vågrätt finner man hur t.ex. gruvindustrins output fördelas på olika sektorer. Lodrätt kan följaktligen sektorernas input av varor och tjänster avläsas. Antag nu att man vill öka produktionen — output — i gruvindustrin. Det fordrar att gruvindustrins input också ökar. Det förnämliga med tabellen är att den visar i vilka sektorer förutsättningarna för gruvindustrins expansion måste förbättras. Som synes gäller det inte jordbruket och textilindustrin; från dessa sektorer får gruvindustrin ingen input.

Naturligtvis uppkommer en mängd invecklade tekniska problem i samband med konstruerandet och tolkningen av en tabell av detta slag, men tack vare utrymmesbrist slipper vi gudskelov gå in på dessa ting. Tanken är ju bara att vi inte skall se fullständigt desorienterade ut när de första svenska undersökningarna publiceras. Här skall blott tilläggas att denna metodik kan användas i alla möjliga sammanhang, t.ex. när en marknadsanalys skall utföras för en bransch eller för ett enskilt företag. ●

Input - output i USA 1929 (milj. dollar)

	1. Jordbr. och livsmedelsind.	2. Gruvind.	3. Metallind.	4. Olja, kol, kraftverk m.m.	5. Textil- och läderind.	6. Järnvägstransp.	7. Utrikeshandel (export)	8. Kemisk ind., trä-, massa o. pappersind., byggn.-ind. m.m.	9. Övrig ind. och den off. sektorn	10. Hushåll (konsumtion)	Totalt netto-output
1. Jordbr. och livsmedelsind.	—	0	0	0	764	0	1681	329	588	13669	17031
2. Gruvindustri	69	—	1484	16	10	28	238	1349	523	149	3866
3. Metallindustri	677	74	—	1055	169	1770	1570	1836	5382	4196	16729
4. Olja, kol, kraftverk m.m.	167	436	471	—	154	402	682	372	2919	4643	10246
5. Textil och läderindustri	54	0	307	0	—	0	347	139	1142	7150	9139
6. Järnvägstransporter	1031	418	520	1420	25	—	73	501	1728	950	6666
7. Utrikeshandel (import)	1013	195	191	100	1471	1	—	782	402	842	4997
8. Kemisk ind., trä-, massa- och pappersind., byggnadsind. m.m.	872	82	522	479	304	242	566	—	9388	6548	19003
9. Övrig ind. och den off. sektorn	4426	1279	6196	2041	3038	1043	73	4394	—	23346	48836
10. Hushållens tjänster (bl.a. som arbetskraft)	8791	1559	8331	5427	3527	3786	0	8373	32003	—	71797
Totalt netto-input	17100	4043	18022	11538	9462	7272	5230	20075	54075	61493	

Källa: W. W. Leontief: *The Structure of American Economy 1919—1929*, Cambridge 1941.

Anm.: Skilln. mellan en viss sektors input- och outputsiffror motsvaras av nyinvestering. I t.ex. gruvindustrin uppgår denna till 177 milj., d.v.s. 4043—3866.